

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่ การทบทวนบทความทางวารสาร ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เว็บไซต์และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถสรุปการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

- 2.1 ทฤษฎีความเป็นกิจการ (Enterprise Theory) และทฤษฎีตัวแทน (Agency theory)
- 2.2 นิยาม การจัดจำแนกประเภทของการจัดการกำไร และแนวคิดการบัญชีตามรายการคงค้าง
- 2.3 มาตรฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การรายงานทางการเงินอย่างไม่ถูกต้องและไม่เที่ยงธรรมส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากปัญหาพื้นฐานของการวิวัฒนาการของโครงสร้างความเป็นเจ้าของกิจการโดยที่เจ้าของเงินทุนไม่อาจเข้าไปตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้รายงานทางการเงินไม่อาจสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ รวมทั้งไม่ได้ให้สัญญาณเตือนภัยใดๆ เป็นการลวงหน้าต่อผู้ลงทุนและเจ้าหนี้ถึงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินที่แท้จริงของธุรกิจส่งผลให้การตัดสินใจลงทุนและการปล่อยสินเชื่อเป็นไปอย่างผิดพลาดและไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ การกระทำดังกล่าวสามารถอธิบายการจัดการกำไร (Earnings Management) ได้ด้วยทฤษฎีความเป็นกิจการ (Enterprise Theory) และทฤษฎีตัวแทน (Agency theory)

2.1 ทฤษฎีความเป็นกิจการ (Enterprise Theory) และทฤษฎีตัวแทน (Agency theory)

Alchian and Demsetz (1972) ได้พัฒนาทฤษฎีตัวแทนขึ้น และ Jensen and Meckling (1976) ได้มีการขยายขอบเขตของทฤษฎีซึ่งพบว่า ทุกคนย่อมมีแรงผลักดันในอันที่จะทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวด้วยกันทั้งสิ้น ผู้บริหารพยายามหาหนทางสร้างมูลค่าสูงสุดให้กับกิจการก็ต่อเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งนั้นเชื่ออำนวยความสะดวกนี้ให้กับตนด้วยในเวลาเดียวกัน สมมติฐานที่อยู่เบื้องหลังทฤษฎีตัวแทนก็คือ ทฤษฎีความเป็นกิจการ ซึ่งผู้เป็นเจ้าของกิจการ (ผู้ถือหุ้น) กับตัวผู้บริหารหรือผู้จัดการต่างฝ่ายต่างมีความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยที่ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะทำการตัดสินใจใดๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างอรรถประโยชน์สูงสุดให้กับตัวเองโดยไม่คำนึงถึงว่าการตัดสินใจนั้นจะก่อให้เกิดอรรถประโยชน์หรือความมั่งคั่งสูงสุดแก่ตัวผู้เป็นเจ้าของกิจการหรือไม่

ความเป็นตัวแทน (Agency) เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากความยินยอมพร้อมใจระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยที่บุคคลฝ่ายหนึ่งคือตัวแทน (Agent) ตกลงที่จะทำการในฐานะที่เป็นตัวแทนให้กับอีกฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่าตัวการ (Principal) ผลจากการนี้ย่อมหมายถึงว่าหากกิจการไม่มีเครื่องมือใดๆ ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้บริหาร (Monitoring device) และหากผู้บริหารตัดสินใจที่จะทำการใดๆ เพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเองไม่ว่าจะโดยการจัดสรรทรัพยากรไปสู่ตนเองนอกเหนือจากผลตอบแทนที่ได้มีการตกลงไว้ในสัญญา หรือมีพฤติกรรมซ้อลในหน้าที่ผู้เป็นเจ้าของกิจการและผู้เป็นเจ้าของนี้ก็ย่อมปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กิจการต่อไป

ในทำนองเดียวกันหากกิจการไม่มีเครื่องมือใดๆ ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ผู้บริหารก็อาจตัดสินใจทำธุรกรรมที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงกับกิจการตามมาหรือตัดสินใจทำธุรกรรมอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันที่จะส่งผลเสียต่อผู้เป็นเจ้าของนี้บนความได้เปรียบของผู้ถือหุ้น การมีเครื่องมือในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้บริหารจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ความแน่ใจว่าสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริหาร ผู้ถือหุ้นและผู้เป็นเจ้าของนี้ได้มีการยึดถือปฏิบัติตามนั้นจริง (วรศักดิ์, 2005)

ทฤษฎีดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า กิจการไม่ใช่หน่วยงานอิสระ หากแต่เป็นเครือข่ายของสัญญา (ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร) ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ หน่วยราชการ โดยที่แต่ละฝ่ายย่อมมีแรงจูงใจที่จะตัดสินใจที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนตัวด้วยกันทั้งสิ้น ความขัดแย้งกันในผลประโยชน์อาจเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่าย

ดำเนินการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง กล่าวคือผู้ถือหุ้นไม่สามารถล่วงรู้ข้อมูลการตัดสินใจของผู้บริหาร ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้บริหารมีการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารเพื่อตกแต่งงบการเงินให้เป็นไปตามทิศทางที่ผู้บริหารต้องการ

2.2 นิยาม การจัดจำแนกประเภทของการจัดการกำไร (Earnings Management) และแนวคิดการบัญชีตามรายการคงค้าง (Accrual Accounting)

วรรณกรรมทางบัญชีที่ได้มีวิวัฒนาการมาสู่แนวคิดที่เรียกว่า Earnings management นั้น ทำให้มีผู้ให้นิยามของการจัดการกำไรและการจัดจำแนกประเภทของการจัดการกำไรไว้แตกต่างกันดังนี้ (วรศักดิ์, 2005)

1.) Schroeder (1995) ให้นิยามการจัดการกำไร คือ ความพยายามอย่างแรงกล้าของผู้บริหารในอันที่จะเพิ่มกำไรในระยะสั้น (Short-term reported income) ซึ่งเชื่อกันว่า Earnings Management เป็นผลมาจากความเชื่อของผู้บริหารที่ว่ากำไรมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุน ดังนั้นการจัดการกำไรในความหมายของ Schroeder ประกอบด้วย

- (1) การที่ผู้บริหารชะลอการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตและ/หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนออกไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยืดหยุ่นกำไร
- (2) การที่ผู้บริหารรับนโยบายบัญชีมาใช้เพื่อให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ของกิจการที่ใช้อยู่ และ
- (3) การที่ผู้บริหารรับมาตรฐานการบัญชีใหม่มาใช้ก่อนวันเริ่มมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ

2.) Ayres (1994) ให้นิยามการจัดการกำไร หมายถึง การจัดโครงสร้างการรายงานกำไรหรือการจัดโครงสร้างการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตและ/หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนเสียใหม่ด้วยความจงใจที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อกำไรตามที่ผู้บริหารต้องการ โดย Ayres มองว่า Earnings management ไม่เพียงแต่จะรวมถึงพฤติกรรมการเกลี้ยกำไร (Income smoothing) เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความพยายามของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนกำไรเสียใหม่ ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวไม่น่าเกิดขึ้นหากผู้บริหารไม่หวั่นวิตกกังวลจนเกินไปถึงสิ่งบ่งชี้จากการรายงานทางการเงินที่จะตามมาจากการตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ Ayres ได้มีการจัดจำแนกรูปแบบของการทำ Earnings management ไว้ดังนี้

(1) การปรับเปลี่ยนการประมาณการทางบัญชี (Accrual management) เพื่อเกลี้ยกำราบให้ไปสู่ทิศทางของเป้าหมายกำไรที่ผู้บริหารต้องการ ซึ่งการวิเคราะห์รูปแบบหรือทิศทางของรายการคงค้าง อาจช่วยให้ผู้วิเคราะห์มองเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในกระแสเงินสดของกิจการที่กำลังเคลื่อนไหวไปคนละทิศทางกับรายการคงค้างได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

(2) การตัดสินใจของผู้บริหารเกี่ยวกับงวดบัญชีที่กิจการจะเริ่มรับเอามาตรฐานการบัญชีที่ทางการประกาศใช้มาใช้อย่างเป็นทางการ (Adoption of mandatory accounting policies) และ

(3) การเปลี่ยนแปลงจากหลักการบัญชีที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปไปสู่อีกหลักการบัญชีหนึ่งๆ ที่ผู้บริหารเชื่อว่าจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ของผลการดำเนินงานได้ดีกว่า (Voluntary accounting changes)

3.) Mulford and Comiskey (1996) ได้ให้นิยามของการจัดการกำไร หมายถึง การปรับแต่งผลการดำเนินงานด้วยความจงใจที่จะสร้างภาพลักษณ์ของผลการดำเนินงานให้แปรเปลี่ยนไปในทิศทางที่ต้องการ โดย Mulford and Comiskey ได้จัดจำแนกการจัดการกำไรออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

(1) การเพิ่มกำไรของงวดปัจจุบันให้สูงขึ้น (Boosting current-year performance) เช่นการรับรู้รายได้เร็วกว่าที่ควรจะเป็นการสร้างรายได้ที่ไม่มีทางจะเกิดขึ้นได้จริง การบันทึกค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าความเป็นจริงโดยการตั้งค่าใช้จ่ายบางรายการเป็นต้นทุนสินทรัพย์ เป็นต้น

(2) การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีไปตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Discretionary accounting changes) เช่นการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีหรือประมาณการทางบัญชีซึ่งไม่ได้เป็นไปตามข้อกำหนดใหม่ของมาตรฐานการบัญชีหากแต่เป็นไปตามดุลยพินิจของฝ่ายบริหารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มกำไรของงวดปัจจุบันเป็นสำคัญ

(3) การกำหนดช่วงเวลาที่จะทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน (Timed management actions) เช่น การตัดสินใจขายสินทรัพย์ที่ได้มาในราคาต่ำ (เช่น ที่ดิน) ไปในช่วงเวลาที่ราคาของสินทรัพย์นั้นปรับตัวสูงขึ้นเพื่อชดเชยกับผลการดำเนินงานที่ลดลง นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงการชะลอค่าใช้จ่ายดำเนินงานบางรายการออกไปเพื่อเพิ่มกำไรงวดปัจจุบัน เช่น ค่าโฆษณา ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

(4) การลดกำไรในงวดปัจจุบันลง (Reducing current year performance) เช่น การลดอายุการใช้งานของสินทรัพย์ถาวรลง การตั้งสำรองลับ และ

(5) การล้างบาง (The Big Bath) เป็นการล้างผลขาดทุนทั้งหมดให้หมดไปในงวดปัจจุบัน เพื่อให้สามารถแสดงกำไรในอนาคตต่อไปได้โดยไม่ยาก

4.) Schipper (1989) ให้นิยามการจัดการกำไร หมายถึง การที่ผู้บริหารเข้าแทรกแซงกระบวนการจัดทำรายงานทางการเงินที่จะเสนอต่อผู้ใช้งบการเงินภายนอกด้วยความจงใจ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ โดย Schipper (1989) ให้ความสำคัญเฉพาะการจัดการกำไรที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดทำรายงานทางการเงินเพื่อเสนอต่อบุคคลภายนอก ซึ่งจะไม่ครอบคลุมการจัดการกำไรที่เกิดขึ้นในการจัดทำรายงานทางบัญชีเพื่อการบริหารภายใน Schipper (1989) มองว่าผู้บริหารสามารถปรับแต่งกำไรโดยเลือกวิธีการบัญชีที่อยู่ภายใต้กรอบของหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปหรือโดยการใช้วิธีการบัญชีที่ตนเห็นว่าเหมาะสมในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งการเลือกใช้วิธีการบัญชีที่อยู่ภายใต้กรอบของหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปเป็นเรื่องที่บุคคลภายนอกพอจะมองเห็นได้ชัดเจนและส่งผลกระทบต่อตัวเลขกำไรที่เป็นรูปธรรมในปีแรกๆ ที่ทำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้สอบบัญชีจะเป็นผู้ส่งสัญญาณเตือนภัยแก่ผู้ใช้งบการเงินไว้ในรายงานผู้สอบบัญชีและหมายเหตุประกอบงบการเงิน แต่การนำวิธีการบัญชีที่ผู้บริหารเห็นว่าเหมาะสมในสถานการณ์นั้นๆ มาใช้อาจเป็นเรื่องยากที่บุคคลภายนอกจะสามารถสังเกตความไม่ชอบมาพากลของตัวเลขกำไรได้

5.) White et al. (1997) ได้จัดจำแนกประเภทของการจัดการกำไร ไว้ดังนี้

(1) การจัดจำแนกรายการข่าวดีหรือข่าวร้ายออกจากกัน (Classification of good news or bad news) ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะรายงานข่าวดี (กำไร) โดยรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และรายงานข่าวร้าย (ขาดทุน) โดยรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของการพิเศษหรือรายการจากการดำเนินงานที่ได้มีการยกเลิกไป

(2) การเกลี้ยกำไร (Income smoothing) คือการเกลี้ยความผันผวนของกำไรของกิจการด้วยความจงใจของผู้บริหารให้ไปสู่ระดับกำไรที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นระดับกำไรที่ปกติสำหรับกิจการในขณะนั้น ดังนั้นการเกลี้ยกำไรจึงเป็นกระบวนการลดกำไรของธุรกิจลงในงวดบัญชีที่ทำกำไรและชะลอกำไรออกไปสู่งวดบัญชีที่ประสบผลขาดทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สะท้อนกระแสกำไรอย่างสม่ำเสมอตลอดงวดบัญชีต่างๆ

(3) พฤติกรรมล้างบาง (Big bath behavior) มองว่าผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะรับรู้ค่าใช้จ่ายหรือผลขาดทุนอื่นๆ นอกเหนือไปจากที่ควรรับรู้ในปีที่ผลการดำเนินงานตกต่ำ กิจการมีการเปลี่ยนแปลงในทีมผู้บริหาร กิจการมีกำไรมหาศาลจากรายการที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง การล้างบางจึงทำขึ้นด้วยความหวังที่ว่า การรับรู้ค่าใช้จ่ายหรือผลขาดทุนก้อนใหญ่ที่มีอยู่ครั้งเดียว

ให้จบสิ้นเท่ากับเป็นการล้างไฟไปในครั้งเดียวและไปโดยตลอด โดยมีสมมติฐานคือการล้างบางช่วยให้ทำอะไรที่จะรายงานในงวดต่อ ๆ ไปปรับตัวสูงขึ้น

(4) การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี (Accounting changes) เมื่อไรที่กำไรออกมาต่ำกว่าที่ได้มีการคาดการณ์ไว้ ผู้บริหารมักจะทำการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีเพื่อเพิ่มกำไร แต่สำหรับกิจการในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีนั้นจะเกิดจากความสมัครใจของกิจการเองหรือจากการที่หน่วยงานที่มีอำนาจในการออกกฎเกณฑ์ทางบัญชีกำหนดให้กิจการต้องปฏิบัติตามถือว่าไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อกระแสเงินสดของกิจการ แต่ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการกำไร

แนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าการจัดการกำไร จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตกแต่งกำไรเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารใช้ดุลยพินิจซึ่งอาศัยความคลุมเครือ ความยืดหยุ่น และความไม่สอดคล้องกันระหว่างแนวทางปฏิบัติทางบัญชีที่กำหนดโดยหน่วยงานที่มีอำนาจในการออกกฎเกณฑ์ผนวกกับข้อกำหนดทางกฎหมายทำให้เกิดความหลากหลายในแนวทางปฏิบัติที่เป็นทางเลือกตามมา ด้วยเหตุนี้การรับแนวปฏิบัติทางบัญชีมาโดยการปรับให้เข้ากับบรรยากาศของแต่ละกิจการจึงเกิดขึ้นเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของผลการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้บริหารต้องการ ซึ่งอาจจะเป็นการสะท้อนฐานะการเงินที่ทำให้การตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงินเกิดความผิดพลาดหรือให้ภาพลวงตาแก่ผู้ใช้งบการเงิน และมาตรฐานการบัญชีได้กำหนดข้อสมมติในการจัดทำงบการเงินขึ้นโดยกำหนดว่า กิจการต้องจัดทำงบการเงินตามเกณฑ์คงค้าง ยกเว้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระแสเงินสด ซึ่งสอดคล้องกันกับแนวความคิดของ Ayres (1994) ที่ว่าการจัดการรายการคงค้าง (Accrual Management) เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการจัดการกำไร โดย Ayres (1994) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับ Accrual Management ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น และ Ayres (1994) เห็นว่าเป็นการยากต่อการที่ผู้ใช้งบการเงินภายนอกจะจับ Accrual Management จากงบการเงินได้ ดังนั้นผู้บริหารสามารถที่จะจัดการกำไรได้โดยใช้รายการคงค้างเป็นเครื่องมือในการปรับแต่งผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการเพิ่มความเสี่ยงให้กับผู้สอบบัญชี ทำให้ต้องมีการบริหารความเสี่ยงโดยการคิดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีให้สูงขึ้นเพื่อชดเชยความเสี่ยงจากการดำเนินคดีที่อาจเกิดขึ้นจากการถูกฟ้องร้องในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจะอธิบายถึงแนวคิดการบัญชีตามรายการคงค้างเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นดังนี้

แนวคิดการบัญชีตามรายการคงค้างในการจัดทำงบการเงิน ฝ่ายบริหารต้องจัดทำและนำเสนองบการเงินให้เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป ดังปรากฏในมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 35 เรื่อง การนำเสนองบการเงิน ซึ่งได้กล่าวถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับข้อสมมติใน

การจัดทำงานการเงินในย่อหน้าที่ 25 และ 26 ดังนี้ กิจการต้องจัดทำงานการเงินตามเกณฑ์คงค้าง ยกเว้น ข้อมูลที่เกี่ยวกับกระแสเงินสด ภายใต้เกณฑ์คงค้าง กิจการต้องรับรู้รายการและเหตุการณ์ทางบัญชีเมื่อเกิดรายการ (ไม่ใช่เมื่อรับหรือจ่ายเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด) โดยบันทึกและแสดงในงบการเงินตามงวดบัญชีที่เกี่ยวข้อง กิจการต้องรับรู้ค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนตามเกณฑ์ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างต้นทุนที่เกิดขึ้นกับรายได้ที่เกิดจากต้นทุนนั้น ซึ่งเรียกว่าหลักการจับคู่ อย่างไรก็ตาม หลักการจับคู่ไม่สามารถนำมาเป็นข้ออ้างในการรับรู้รายการสินทรัพย์หรือหนี้สินที่ไม่เป็นตามคำนิยามในงบดุล

นิยามของรายการคงค้าง คือ การบันทึกรายรับหรือรายจ่ายที่เกิดขึ้นแล้ว ถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้รับเงินสดเข้ามาหรือจ่ายออกไป ซึ่งรายการคงค้างอาจจะกระทบงบบกระแสเงินสดจากการดำเนินงานได้ เนื่องจาก กำไรสุทธิของบริษัทประกอบด้วย 2 ส่วน คือ กระแสเงินสดจากการดำเนินงานกับรายการคงค้าง โดยกระแสเงินสดจากการดำเนินงานเป็นรายการเงินสดที่เกิดขึ้นในงวดนั้น แต่รายการคงค้างเป็นจะรับรู้รายการและเหตุการณ์ทางบัญชีเมื่อเกิดรายการ ดังนั้นถ้าบริษัทจะจัดการกำไรสามารถทำได้ผ่านรายการคงค้าง โดยการรับรู้กำไรก่อนถึงแม้ยังไม่ได้เงินสดเข้ามา และชะลอการใช้จ่ายออกไป

รายการคงค้าง สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบ่งตามระยะเวลา ได้แก่ รายการคงค้างระยะสั้น (Current Accruals) และรายการคงค้างระยะยาว (Non-current Accruals หรือ Long-Term Accruals) และแบ่งตามการควบคุม ได้แก่ รายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ (Nondiscretionary accruals) กับรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals)

รายการคงค้างระยะสั้น (Current Accruals) หมายถึง รายการคงค้างที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนสินทรัพย์หรือหนี้สินหมุนเวียน และเกี่ยวกับการดำเนินงานวันต่อวัน เช่น การที่ผู้จัดการสามารถเปลี่ยนรายการคงค้างโดยการบันทึกรายการรับรู้รายได้ล่วงหน้า ชะลอการจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ และหรือเปลี่ยนนโยบายในการบันทึกบัญชี เป็นต้น

รายการคงค้างระยะยาว (Non-current Accruals หรือ Long-Term Accruals) หมายถึง รายการคงค้างที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนสินทรัพย์หรือหนี้สินระยะยาว เช่น การชะลอการจ่ายค่าเสื่อมราคา การลดภาษีค้างจ่าย การรับรู้รายได้จากรายการพิเศษ

รายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ (Nondiscretionary accruals) เป็นรายการที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินธุรกิจของบริษัท เช่น บริษัทมียอดขายเพิ่ม ส่งผลให้ยอดขายนี้เพิ่มตามด้วย ซึ่งเป็นการยากต่อการควบคุมของผู้บริหาร

รายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals) เป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับการประมาณการและดุลยพินิจของผู้บริหาร เช่น อายุการใช้งานของสินทรัพย์ จำนวนที่คาดว่าจะเก็บเงินได้จากลูกหนี้ ตลอดจนจำนวนเงินที่ตั้งขึ้นเป็นรายการค้างรับ ค้างจ่าย จ่ายล่วงหน้า รับล่วงหน้า ณ วันสิ้นงวดบัญชี

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับผู้บริหารในการใช้เป็นเครื่องมือในการปรับแต่งงบการเงิน ผู้ใช้งบการเงินภายนอกรวมทั้งผู้สอบบัญชีสามารถประเมินความเสี่ยงและความเชื่อถือได้ของงบการเงินที่ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบได้โดยการพิจารณารายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจในอนาคต

2.3 มาตรฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงซึ่งเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริษัทในการรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น การป้องกันการป้องกัน และควบคุมมิให้เกิดขึ้น หรือให้เกิดขึ้นในทางที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ความเสี่ยง หมายถึง เหตุการณ์ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นตามปกติธรรมดาหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน โดยเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเป็นกระบวนการทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงหรือโดยทางอ้อมต่อองค์กรในทางที่ทำให้เกิดความสูญเสียทรัพย์สินหรือการสูญเสียโอกาสหรือส่งผลกระทบในทางลบต่อการดำเนินงานขององค์กร

ดังนั้นในการวางแผนงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีจะมีการพิจารณาถึงความเสี่ยงและสาระสำคัญ โดยการประเมินความเสี่ยงซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องดังนี้

- **มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 240 เรื่องการทุจริตและข้อผิดพลาด**

มาตรฐานการสอบบัญชีฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรฐานและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีในการพิจารณาการทุจริตและข้อผิดพลาดในการตรวจสอบงบการเงิน

ในการวางแผนและปฏิบัติงานสอบบัญชีรวมถึงการประเมินและรายงานผลการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาถึงความเสี่ยงที่งบการเงินจะแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งเป็นผลมาจากการทุจริตและข้อผิดพลาด

การทุจริต หมายถึง การกระทำโดยจงใจหรือเจตนาโดยบุคคลคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งอาจเป็นผู้บริหาร พนักงาน หรือบุคคลอื่น อันมีผลทำให้งบการเงินแสดงข้อมูลไม่ถูกต้อง การทุจริตอาจเกิดจาก

- การตกแต่ง การปลอม หรือการเปลี่ยนแปลงบันทึกหรือเอกสาร
- การใช้สินทรัพย์ของกิจการในทางที่ผิด หรือการยกยอกสินทรัพย์ของกิจการ
- การปกปิดรายการ หรือละเว้นการบันทึกรายการในบันทึกหรือเอกสาร
- การบันทึกรายการที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริง
- การใช้นโยบายการบัญชีอย่างไม่ถูกต้อง

ข้อผิดพลาด หมายถึง ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในงบการเงินโดยมิได้ตั้งใจ เช่น

- ความผิดพลาดที่เกี่ยวกับการคำนวณ การเขียน หรือพิมพ์ข้อมูลและบันทึกทางการบัญชีผิดพลาด

- การมองข้ามข้อเท็จจริง หรือตีความหมายข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง
- การใช้นโยบายการบัญชีไม่ถูกต้อง

การประเมินความเสี่ยง ในการวางแผนการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชีควรประเมินความเสี่ยงที่การทุจริตและข้อผิดพลาดอาจทำให้งบการเงินแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ และผู้สอบบัญชีควรสอบถามผู้บริหารว่าได้พบการทุจริตหรือข้อผิดพลาดที่สำคัญหรือไม่ จากการประเมินความเสี่ยง ผู้สอบบัญชีควรกำหนดวิธีการตรวจสอบ เพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นอย่างมีเหตุผลว่าจะตรวจพบการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงซึ่งเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาดอันเป็นสาระสำคัญต่องบการเงินโดยรวม

ข้อจำกัดสืบเนื่องของการสอบบัญชี

การสอบบัญชีมีความเสี่ยงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากการตรวจไม่พบการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญบางประการในงบการเงิน แม้ว่าการตรวจสอบนั้นจะได้มีการวางแผนและปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป

วิธีการปฏิบัติเมื่อมีข้อบ่งชี้ว่าอาจมีการทุจริตหรือข้อผิดพลาด

- เมื่อการใช้วิธีการตรวจสอบที่กำหนดจากการประเมินความเสี่ยงให้ข้อบ่งชี้ว่าอาจมีการทุจริตหรือข้อผิดพลาด ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่องบการเงิน หากผู้สอบบัญชีเชื่อว่าการทุจริตหรือข้อผิดพลาดที่มีข้อบ่งชี้ที่นั้นอาจมีผลกระทบอย่าง เป็นสาระสำคัญต่องบการเงิน ผู้สอบบัญชีควรปรับเปลี่ยนหรือขยายวิธีการตรวจสอบให้เหมาะสม
- ในกรณีที่ไม่สามารถขจัดข้อสงสัยเกี่ยวกับการทุจริตหรือข้อผิดพลาด แม้ว่าจะได้ปรับเปลี่ยนหรือขยายวิธีการตรวจสอบแล้ว ผู้สอบบัญชีควรปรึกษากับผู้บริหารและควรพิจารณาว่าเรื่องดังกล่าวได้แสดงหรือแก้ไขในงบการเงินอย่างเหมาะสมหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาผลกระทบที่อาจมีต่อรายงานของผู้สอบบัญชีด้วย
- ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาถึงผลของการทุจริตและข้อผิดพลาดที่สำคัญต่อเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องในการสอบบัญชี โดยเฉพาะความเชื่อถือได้ของคำรับรองของผู้บริหาร

การรายงานการทุจริตและข้อผิดพลาด หากผู้สอบบัญชีสรุปว่าการทุจริตหรือข้อผิดพลาด มีผลกระทบอย่าง เป็นสาระสำคัญต่องบการเงินและไม่ได้แสดงหรือแก้ไขในงบการเงินอย่างเหมาะสม ผู้สอบบัญชีควรแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขหรือแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้อง

- มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 400 เรื่องการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีกับการควบคุมภายใน

ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ได้มาซึ่งความเข้าใจในระบบบัญชีและระบบการควบคุมภายใน และความเสี่ยงในการสอบบัญชี รวมทั้งองค์ประกอบของความเสี่ยงนั้น ซึ่งได้แก่ ความเสี่ยงสืบเนื่อง ความเสี่ยงจากการควบคุมและความเสี่ยงจากการตรวจสอบ โดยผู้สอบบัญชีควรได้มาซึ่งความเข้าใจในระบบบัญชีและระบบการควบคุมภายในอย่างเพียงพอ เพื่อที่จะวางแผนการตรวจสอบและพัฒนาวิธีการตรวจสอบให้มีประสิทธิภาพ ผู้สอบบัญชีควรใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพในการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีและกำหนดวิธีการตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าความเสี่ยงในการสอบบัญชีได้ลดลงจนถึงระดับต่ำพอที่จะยอมรับได้

ความเสี่ยงในงานสอบบัญชี หมายถึง ความเสี่ยงที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นที่ไม่เหมาะสม เมื่องบการเงินแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ความเสี่ยงในการสอบบัญชีมีองค์ประกอบสามส่วน ได้แก่ ความเสี่ยงสืบเนื่อง ความเสี่ยงจากการควบคุม และ ความเสี่ยงจากการตรวจสอบ

ความเสี่ยงสืบเนื่อง คือ โอกาสที่ยอดคงเหลือของบัญชีหรือประเภทของรายการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริง ซึ่งอาจมีสาระสำคัญในแต่ละรายการ หรือมีสาระสำคัญเมื่อรวมกับการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงในยอดคงเหลืออื่นหรือประเภทของรายการอื่น โดยไม่คำนึงถึงการควบคุมภายในที่อาจมีอยู่ ซึ่งอาจป้องกัน หรือตรวจพบและแก้ไขการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงดังกล่าวได้

ในการกำหนดแผนการสอบบัญชีโดยรวม ผู้สอบบัญชีควรประเมินความเสี่ยงสืบเนื่องในระดับงบการเงินและในการกำหนดแนวการสอบบัญชี ผู้สอบบัญชีควรพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินดังกล่าวกับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้เกี่ยวกับยอดคงเหลือในบัญชี และประเภทของรายการที่มีสาระสำคัญหรือถือว่าความเสี่ยงสืบเนื่องสำหรับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองอยู่ในระดับสูง

ความเสี่ยงจากการควบคุม คือ ความเสี่ยงที่ระบบบัญชีหรือระบบการควบคุมภายในไม่สามารถป้องกัน หรือตรวจพบและแก้ไขการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงได้อย่างทันเวลา การแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอาจเกิดขึ้นในยอดคงเหลือของบัญชีหรือประเภทของรายการ และอาจมีสาระสำคัญในแต่ละรายการหรือมีสาระสำคัญเมื่อรวมกับการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงในยอดคงเหลืออื่นหรือประเภทของรายการอื่น

การประเมินความเสี่ยงจากการควบคุม หลังจากที่ได้มาซึ่งความเข้าใจในระบบบัญชีและระบบการควบคุมภายในแล้ว ผู้สอบบัญชีควรประเมินความเสี่ยงจากการควบคุมในเบื้องต้นสำหรับแต่ละยอดคงเหลือในบัญชีหรือแต่ละประเภทของรายการที่มีสาระสำคัญซึ่งผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้

ความเสี่ยงจากการตรวจสอบ คือ ความเสี่ยงที่วิธีการตรวจสอบเนื้อหาสาระซึ่งผู้สอบบัญชีใช้จะไม่สามารถตรวจพบการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในยอดคงเหลือของบัญชีหรือประเภทของรายการ โดยการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงนั้นอาจมีสาระสำคัญในแต่ละรายการ หรือมีสาระสำคัญเมื่อรวมกับการแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงในยอดคงเหลืออื่นหรือประเภทของรายการอื่น

การกำหนดวิธีการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชีจะพิจารณาถึงผลการประเมินความเสี่ยงจากการควบคุมในเบื้องต้นร่วมกับผลการประเมินความเสี่ยงสืบเนื่อง เพื่อกำหนดความเสี่ยงจากการ

ตรวจสอบที่เหมาะสมพอที่จะยอมรับได้สำหรับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้เกี่ยวกับงบการเงิน และเพื่อกำหนดลักษณะ ระยะเวลา และขอบเขตของวิธีการตรวจสอบเนื้อหาสาระสำหรับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้ดังกล่าว

นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีต เช่น Johnstone (2000) และ Graham and Bedard (2003) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีซึ่งพบผลที่สอดคล้องกันกับแนวปฏิบัติของมาตรฐานการสอบบัญชี และพบว่าผู้สอบบัญชีตอบสนองต่อความเสี่ยงโดยการวางแผนการตรวจสอบและการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและสามารถแยกพิจารณาได้ 2 ส่วนดังนี้

2.4.1 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

2.4.2 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร และตัวแบบสมการที่ใช้ในการวัดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร

2.4.1 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

การสร้างความมั่นใจให้กับผู้ลงทุนนั้น งบการเงินต้องผ่านการตรวจสอบและแสดงความเห็นโดยผู้สอบบัญชีก่อนนำเสนอให้ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการอนุมัติซึ่งถือเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้งบการเงินได้ในอีกระดับหนึ่ง รายงานผู้สอบบัญชีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นความเห็นของผู้เชี่ยวชาญอิสระที่ช่วยบอกว่างบการเงินที่บริษัทจัดทำขึ้นนั้น ถูกต้องหรือมีข้อควรระวังหรือไม่ โดยค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเป็นผลตอบแทนจากการปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นรายได้ส่วนใหญ่ของสำนักงาน โดยมีงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีดังนี้

วรพจน์ อุชุไพญญ์วงศ์ (2532) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณากำหนดค่าธรรมเนียมวิชาชีพสอบบัญชีในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยเก็บข้อมูลจาก สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 10 แห่ง สำนักงานสอบบัญชีขนาดกลาง 10 แห่ง และธุรกิจต่างๆที่เลือกเป็นตัวอย่าง 200 ราย ผลการศึกษา กรณีการวิเคราะห์รวมพบว่า จำนวนทุนที่เรียกชำระ จำนวนรวมของรายได้

การเป็นบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ และขนาดของสำนักงานสอบบัญชีเป็นปัจจัยที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กรณีวิเคราะห์เฉพาะสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ พบว่า จำนวนทุนที่เรียกชำระ จำนวนรวมของรายได้ จำนวนรวมของค่าใช้จ่าย บริษัทที่มีบริษัทที่เกี่ยวข้องกัน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี กรณีวิเคราะห์เฉพาะสำนักงานสอบบัญชีขนาดกลาง พบว่า จำนวนทุนที่เรียกชำระ จำนวนรวมของรายได้ จำนวนรวมของค่าใช้จ่าย การเป็นบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ และประเภทของธุรกิจเป็นปัจจัยที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี สำหรับองค์ประกอบที่กำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี คือ เวลาที่ใช้ในการตรวจสอบบัญชี ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสำนักงาน เงินเดือนพนักงานและจำนวนพนักงาน แต่ละระดับที่ใช้ในการตรวจสอบ

ดวงกมล โฆษพันธ์ (2546) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่องานตรวจสอบภายใน กับการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยการส่งแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในกรุงเทพมหานครที่ตรวจสอบบัญชีบริษัทที่มีผู้ตรวจสอบภายใน จากแบบสอบถามจำนวน 65 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการจำแนกกลุ่มตัวแปรด้วยเทคนิค Factor Analysis เพื่ออธิบายและสรุปลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถาม ผลจากการวิจัยพบว่า ความเชื่อมั่นในระบบของการควบคุมภายใน การเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวนรวมของรายได้ จำนวนปีของการให้บริการสอบบัญชี และเวลาที่ใช้ในการตรวจสอบบัญชีเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของงานตรวจสอบภายใน กับการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี เช่น ความเป็นอิสระของผู้ตรวจสอบภายใน เป็นต้น จากผลของการวิจัยทำให้เชื่อมั่นยิ่งขึ้นว่า งานตรวจสอบภายในที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตสามารถพิจารณาใช้ผลงานตรวจสอบภายในให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่องานตรวจสอบได้ และอาจส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

Schelleman and Knechel (2005) ศึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกำไรของบริษัทที่มีผลกระทบต่อข้อกำหนดราคา และการให้บริการงานสอบบัญชี ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สอบบัญชีในการลดการจัดการกำไร โดยการปรับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีหรือความพยายามในการตรวจสอบที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงของการปรับแต่งงบการเงิน นอกจากนี้ Francis and Krishnan (1999) พบว่าผู้สอบบัญชีบริหารความเสี่ยงของ

การจัดการกำไร ดังนี้ (1) ไม่รับงานสำหรับลูกค้าที่มีความเสี่ยงสูงจากการจัดการกำไร (2) คิดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีให้สูงขึ้นสำหรับลูกค้าที่มีความเสี่ยงมากขึ้น (3) เพิ่มความพยายามในการตรวจสอบ (4) การเจรจาปรับปรุงงบการเงิน และหรือ (5) การใช้ความระมัดระวังในการรายงานผลการตรวจสอบโดยการออกรายงานแบบมีเงื่อนไข โดยการศึกษาครั้งนี้ให้ความสนใจกับ การคิดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีให้สูงขึ้นและการเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบ จากงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับการกำหนดราคาค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและการให้บริการงานสอบบัญชี รวมทั้งการจัดการกำไร มีตัวแบบสำหรับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ความพยายามในการสอบบัญชี อัตราค่าแรง(เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของผู้สอบบัญชี) ข้อตกลงเกี่ยวกับกำไรขั้นต้น และอัตราส่วนระหว่างค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่เกิดขึ้นจริงกับชั่วโมงการตรวจสอบตัวเฉลี่ยด้วยอัตราค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี รวมทั้งการวัดการจัดการกำไร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ Big 6 แห่งหนึ่งของประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งใช้ข้อมูลจากข้อตกลงในการรับงานสอบบัญชีจำนวน 119 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่าการจัดการกำไรทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นอย่างมีสาระสำคัญเช่นเดียวกันกับความพยายามในการตรวจสอบบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Francis and Krishnan (1999) อย่างไรก็ตามไม่พบกำไรส่วนเพิ่มเนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างกับกำไรขั้นต้น

Bedard and Johnstone (2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงจากการจัดการกำไรและความเสี่ยงจากการกำกับดูแลกิจการของผู้สอบบัญชี และการตัดสินใจในการวางแผนงานรวมทั้งการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีสำหรับความเสี่ยงดังกล่าว โดยศึกษาข้อมูลจากลูกค้าที่มีการประเมินความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แบบสอบถามเพื่อถามถึงความเสี่ยงจากการจัดการกำไรและความเสี่ยงจากการกำกับดูแล และใช้ Ordinary least squares (OLS) regressions เพื่อทดสอบสมมติฐาน ในช่วงระยะเวลาปี 2000-2001 ผลการศึกษาพบว่าผู้สอบบัญชีวางแผนงานสอบเพื่อเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบและเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสำหรับลูกค้าที่มีความเสี่ยงจากการจัดการกำไร และพบความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างความเสี่ยงจากการจัดการกำไรกับความพยายามในการสอบบัญชีและอัตราค่าธรรมเนียมสอบบัญชี นอกจากนี้ความพยายามและอัตราค่าธรรมเนียมดังกล่าวจะสูงขึ้นในกรณีที่ลูกค้ามีความเสี่ยงจากการกำกับดูแลกิจการเพิ่มขึ้น จากผลการศึกษาี้แสดงให้เห็นว่าผู้สอบบัญชีเป็นผู้ที่เข้าใจสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการจัดการเชิงรุกและความไม่เพียงพอของการกำกับดูแลกิจการ

Gul, Chen and Tsui (2003) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหาร ค่าตอบแทนผู้บริหาร และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี ในการวัดรายการคงค้างทั้งหมดใช้ตัวแบบของ Jones (1991) และ Dechow et al. (1995) สำหรับการวัดค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารใช้ Cross-sectional modified Jones 1991 model และในการทดสอบสมมติฐานใช้ Ordinary least squares (OLS) regressions โดยใช้ข้อมูลในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศออสเตรเลียปี 1993 จำนวน 648 บริษัท พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีโดยเฉพาะรายการคงค้างที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของกำไร สำหรับสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารพบว่าในกรณีที่มีสัดส่วนการถือหุ้นสูงมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลดลงและกรณีที่ผู้บริหารมีสัดส่วนการถือหุ้นต่ำความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มมากขึ้น และพบว่าค่าตอบแทนผู้บริหารที่สูงนั้นทำให้ผู้บริหารพยายามที่จะปรับปรุงรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจเพื่อเพิ่มค่าตอบแทนดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าผู้บริหารที่มีสัดส่วนการถือหุ้นสูงจะใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารในการเปลี่ยนแปลงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมูลค่า ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารที่มีค่าตอบแทนที่ขึ้นอยู่กับข้อมูลทางบัญชีสูงจะใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารในการบริหารกำไรเพื่อปรับปรุงค่าตอบแทนของผู้บริหาร

Abbott, Parker, Peters and Raghunandan (2003) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของคณะกรรมการตรวจสอบกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี โดยรวบรวมข้อมูลที่มีการเปิดเผยตามข้อบังคับของตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งผู้ทำการวิจัยได้ตั้งสมมติฐานว่า ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ ความเชี่ยวชาญทางการเงิน และความถี่ในการประชุม จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 492 บริษัทที่ได้รับการตรวจสอบงบการเงินโดยบริษัท Big 5 ช่วงระยะเวลาระหว่างวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2001 – 30 มิถุนายน ค.ศ. 2001 ผลการศึกษาพบว่าความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ และความเชี่ยวชาญทางการเงินโดยต้องมีคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญทางการเงินอย่างน้อย 1 คนนั้น มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี สำหรับความถี่ในการประชุมวัดโดยคณะกรรมการตรวจสอบเข้าร่วมประชุมประจำปีอย่างน้อย 4 ครั้งนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีที่สูงขึ้น ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบในการควบคุมขอบเขตการตรวจสอบให้อยู่ในระดับสูง

Francis and Wang (2005) ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์สหรัฐอเมริกาบังคับให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (Audit fees) นั้นมีผลอย่างไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในรอบระยะเวลาบัญชีถัดไป โดยรวบรวมข้อมูลการเปิดเผยค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสำหรับ 2 ปีแรก คือ ปี 2000 และ ปี 2001 จำนวนรวม 4,246 บริษัท พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างค่าสอบบัญชีปี 2000 กับปี 2001 นั้นมีความแตกต่างกันน้อยมาก สำหรับบริษัทที่มีค่าสอบบัญชีสูงในปี 2000 จะทำให้ค่าสอบบัญชีปี 2001 ลดลง และบริษัทที่มีค่าสอบบัญชีต่ำเกินไปในปี 2000 ส่งผลให้ค่าสอบบัญชีปี 2001 เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ได้ทำการศึกษาความแตกต่างของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีในปี 2001 และ 2002 พบว่าการปรับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีน้อยลง และพบว่าในปี 2003 ไม่มีการปรับปรุงค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าการปรับลดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมากกว่าการปรับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นซึ่งแสดงให้เห็นว่าลูกค้าของผู้สอบบัญชีมีอำนาจในการต่อรองกับผู้สอบบัญชีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การเปิดเผยค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสามารถลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลและนำไปสู่ความถูกต้องของค่าสอบบัญชี

การทบทวนวรรณกรรมข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และพบว่ามีความสัมพันธ์กันมากขึ้นเมื่อค่าตอบแทนของผู้บริหาร และความเสี่ยงจากการกำกับดูแลกิจการเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์กับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเช่นกัน ดังนั้นจึงนำค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมาเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร

2.4.2 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร และตัวแบบสมการที่ใช้ในการวัดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร

เนื่องจากการจัดการกำไรของผู้บริหารนั้นสามารถทำได้โดยผ่านทางรายการคงค้าง ซึ่งได้แก่ อายุการใช้งานของสินทรัพย์ จำนวนที่คาดว่าจะเก็บเงินได้จากลูกหนี้ ตลอดจนจำนวนเงินที่ตั้งขึ้นเป็นรายการค้างรับ ค้างจ่าย จ่ายล่วงหน้า รับล่วงหน้า ณ วันสิ้นงวดบัญชี ซึ่งล้วนเป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับการประมาณการทางบัญชีโดยอาศัยดุลยพินิจ เพื่อเกลี้ยกำไรให้ไปสู่เป้าหมายที่ผู้บริหารต้องการ จึงสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่มีการนำรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารมาใช้ในการประเมินการจัดการกำไร ดังนี้

Dechow, Sloan and Sweeney (1995) ศึกษาการประเมินความสามารถของตัวแบบรายการคงค้างในการตรวจพบการจัดการกำไร โดยการเปรียบเทียบผลทางสถิติของตัวแบบที่วัดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร 5 ตัวแบบ ประกอบด้วย The Healy Model, The DeAngelo Model, The Jones Model, The Modified Jones Model และ The Industry Model สำหรับการวัดรายการคงค้างทั้งหมดใช้ตัวแบบของ Healy (1985) และ Jones (1991) จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การสุ่มตัวอย่างในปีที่เกิดเหตุการณ์นั้นสามารถทดสอบตัวแบบทั้งหมดได้อย่างสมเหตุสมผล รวมทั้งผลการทดสอบจะต่ำลงสำหรับการจัดการกำไรที่มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญ และตัวแบบทั้งหมดปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าไม่มีการจัดการกำไรที่เกินกว่าอัตราปกติ ณ ระดับที่ทำการทดสอบเมื่อประยุกต์ใช้กับตัวอย่างที่มีผลการดำเนินงานทางการเงินสูงสุด นอกจากนี้ผลที่ได้จากการศึกษาให้ความสำคัญกับการควบคุมผลการดำเนินงานทางการเงินเมื่อมีการตรวจสอบการจัดการกำไรมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงาน ดังนั้นจากการทดสอบสามารถสรุปได้ว่า The Modified Jones Model เป็นตัวแบบที่ดีที่สุดในการตรวจสอบการจัดการกำไร

Guay, Kothari and Watts (1996) ทำการศึกษามูลค่าตลาดของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารซึ่งอยู่ภายใต้ข้อสมมติที่ว่าตลาดมีประสิทธิภาพเพื่อทำการประเมินตัวแบบที่ใช้วัดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร 5 ตัวแบบคือ The Healy Model, The DeAngelo Model, The Jones Model, The Modified Jones Model และ The Industry Model ซึ่งเหมือนกันกับตัวแบบที่ใช้ในการศึกษาของ Dechow, Sloan and Sweeney (1995) สมมติฐานที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วย สมมติฐานแรก รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารสามารถช่วยผู้บริหารในการจัดทำผลการดำเนินงานของบริษัทให้มีความน่าเชื่อถือและทันต่อเวลามากกว่าการใช้รายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจเพียงอย่างเดียว สมมติฐานที่สอง รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารจัดทำขึ้นเพื่อปิดบังผลการดำเนินงานที่ไม่ดี หรือเพื่อเลื่อนกำไรไปในปีถัดไป สมมติฐานที่สามรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารเป็นส่วนหนึ่งของกำไร โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1,450 บริษัท จากบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ New York และ American Stock Exchanges ระหว่างปี 1962-1993 ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์สมการถดถอย และการวัดรายการคงค้างทั้งหมดใช้ตัวแบบของ Healy (1985), Jones (1991) และ Dechow et al. (1995) ผลการศึกษพบว่า The Healy Model, The DeAngelo Model และ The Industry Model นั้นไม่มีประสิทธิผลในการแยกรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารที่สอดคล้องกับโอกาสและผลการดำเนินงาน ผลจากการวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่ายของผลตอบแทนจากรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร

พบว่า รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารที่วัดจาก The Jones Model และ The Modified Jones Model นั้นมีความสอดคล้องการปรับปรุงผลการดำเนินงาน และโอกาสในการเก็ยกำไร ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่า The Jones Model และ The Modified Jones Model สามารถแยกรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารได้ และผลจากการวิเคราะห์ผลการถดถอยเชิงพหุพบว่า การประมาณรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารโดยใช้ The Jones Model และ The Modified Jones Model มีความคลุมเครือและ/หรือมีความผิดพลาด ภายใต้ข้อสมมติเกี่ยวกับกระบวนการกำไร ประสิทธิภาพของตลาดและ/หรือดุลยพินิจของผู้บริหาร

Heninger (2001) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับการดำเนินคดีผู้สอบบัญชี โดยเก็บข้อมูลบริษัทที่ถูกดำเนินคดีจาก the Dow Jones Newa Retrieval Service, NAARS, LEXIS-NEXIS จำนวน 67 บริษัทที่พบข้อผิดพลาดในงบการเงิน ระหว่างปี 1969 ถึงปี 1998 สำหรับตัวแบบที่วัดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารใช้ The Modified Jones Model ตามงานวิจัยของ Dechow et al. (1995) เนื่องจากเป็นตัวแบบที่มีประสิทธิผลที่สุดในการตรวจสอบการจัดการกำไร และการวัดรายการคงค้างทั้งหมดใช้ตัวแบบของ Healy (1985) และ Jones (1991) ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีผู้สอบบัญชีเพิ่มขึ้นเมื่อบริษัทมีการรายงานการจัดการกำไรที่เพิ่มขึ้น และพบอีกว่าความเสี่ยงในการดำเนินคดีจะเพิ่มขึ้นเมื่อบริษัทมีเงื่อนไขทางการเงินที่อ่อนแอและเป็นลูกค้าขนาดใหญ่

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นทำให้สามารถสรุปได้ว่า บริษัทมีการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการตกแต่งงบการเงินให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้บริหารต้องการ สำหรับตัวแบบสมการที่ใช้ในการวัดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารนั้น พบว่าตัวแบบ Cross-sectional modified Jones เป็นตัวแบบที่มีความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิผลที่สุดในการใช้คำนวณหาค่ารายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ (Nondiscretionary Accruals) เพื่ออธิบายรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals) ซึ่งตัวแบบนี้มีการนำมาใช้เนื่องจากงานวิจัยในอดีตชี้ให้เห็นว่าเป็นตัวแบบที่ดีกว่าตัวแบบอื่นๆ ในการคำนวณรายการดังกล่าว ซึ่ง The Healy Model, The DeAngelo Model และ The Industry Model นั้นพบว่าไม่มีประสิทธิผลในการแยกรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารที่สอดคล้องกับโอกาสและผลการดำเนินงาน โดย The Healy Model และ The DeAngelo Model นั้นไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบจากสถานะทางเศรษฐกิจที่มีต่อรายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการเพิ่มขึ้นของความผิดพลาดเนื่องจากการละเลยตัวแปรที่เกี่ยวข้อง และ The Industry Model นั้นสามารถลด

ความผิดพลาดของการวัดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารได้จำกัดเฉพาะบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกัน สำหรับ Cross-sectional Jones model นั้นเป็นต้นแบบที่มีข้อสมมติคือ รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร จะไม่มีการกำหนดขึ้นเกินรายได้ในรอบระยะเวลาที่ประมาณการหรือรอบระยะเวลาที่เกิดรายการ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ดังนั้นต้นแบบนี้จะเกิดข้อผิดพลาดขึ้นเมื่อรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารมีค่าสูงกว่ารายได้ในการคาดคะเนแนวโน้มของ The Jones Model จากเหตุผลดังกล่าวทำให้มีการปรับปรุงต้นแบบ Cross-sectional Jones model ไปสู่ Cross-sectional modified Jones model โดยปรับการเปลี่ยนแปลงของรายได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้การค้าในรอบระยะเวลาที่เกิดรายการ ซึ่งเป็นการคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้ จึงมีข้อสมมติที่ว่า การเปลี่ยนแปลงในยอดขายเชื่อทั้งหมด เป็นผลมาจากการจัดการกำไร ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลที่ว่า การจัดการกำไรผ่านการรับรู้รายได้จากการขายเชื่อ สามารถทำได้ง่ายกว่าการจัดการกำไรผ่านการรับรู้รายได้จากการขายสด ดังนั้น Cross-sectional modified Jones model นำการเปลี่ยนแปลงในลูกหนี้มาหักออกจากการเปลี่ยนแปลงในรายได้ ก่อนที่จะหารด้วยสินทรัพย์ทั้งหมด เพื่อเป็นการลดแนวโน้มของการจัดการกำไรโดยใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารผ่านการรับรู้รายได้ อย่างไรก็ตามทั้งต้นแบบ Cross-sectional Jones model และ Cross-sectional modified Jones model ยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถป้องกันการจัดการกำไรหรือลดแนวโน้มของการจัดการกำไรของผู้บริหารที่มีการสร้างกำไรหรือรายการของการดำเนินธุรกิจ เช่น รายการขายหรือลูกหนี้ปลอมขึ้นมา หรือกล่าวว่าทั้งสองต้นแบบจะพิจารณาเฉพาะรายการคงค้างทั้งหมด ที่มาจากรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารและรายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ โดยไม่ได้คำนึงถึงรายการปลอมที่มีการสร้างขึ้นมา ดังนั้นต้นแบบดังกล่าวจึงต้องมีการพัฒนาต่อไปอีกในอนาคต เพื่อให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

เมื่อก้าวถึงรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร สามารถพิจารณาได้ว่าเกิดขึ้นจากรายการคงค้างทั้งหมด (Total accruals) ซึ่งต้นแบบในการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดสามารถอธิบายได้ดังนี้

$$TA_t = DA_t + NDA_t$$

โดย

$$TA_t = \text{รายการคงค้างทั้งหมดของกิจการ}$$

$$DA_t = \text{รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals)}$$

$$NDA_t = \text{รายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ (Nondiscretionary accruals)}$$

ซึ่งรายการคงค้างทั้งหมดจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยในอดีต Healy (1985), Jones (1991) และ Dechow et al. (1995) สามารถคำนวณได้ ดังนี้

$$TA_t = \Delta CA_t - \Delta CL_t - \Delta Cash_t + \Delta STD_t - DEP_t$$

โดย

ΔCA_t = การเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์หมุนเวียน

ΔCL_t = การเปลี่ยนแปลงของหนี้สินหมุนเวียน

$\Delta Cash_t$ = การเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด

ΔSTD_t = การเปลี่ยนแปลงของหนี้สินระยะยาวที่ครบกำหนดชำระภายใน 1 ปี

DEP_t = ค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย

สำหรับการคำนวณรายการคงค้างที่กล่าวข้างต้น เป็นรายการคงค้างที่อาศัยหลักการมุ่งเน้นการจัดทำงบดุลเป็นหลัก (Balance Sheet Approach) ซึ่งเป็นไปได้ว่าอาจเกิดความผิดพลาดในการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมด จากการทบทวนวรรณกรรมของ Hribar and Collins (2002) ได้เสนอแนวคิดทางตรงเพื่อคำนวณรายการคงค้างทั้งหมด หรือแนวคิดการใช้งบกระแสเงินสด โดยรายการคงค้างเป็นผลต่างระหว่างกำไรก่อนรายการพิเศษกับกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน ดังนี้

$$TA_t = NI_t - CFO_t$$

โดย

NI_t = กำไรก่อนรายการพิเศษ

CFO_t = กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมได้มีผู้ศึกษาถึงการใช้นวัตกรรม Cash Flow Based Approach ในการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมด คือ

Hribar and Collins (2002) ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการวัดรายการคงค้าง โดยใช้แนวคิด Balance Sheet Approach เปรียบเทียบกับการวัดรายการคงค้างโดยใช้แนวคิดงบกระแสเงินสด หรือ Cash Flow Based Approach ผลการศึกษาในเบื้องต้นพบว่าการศึกษาโดยใช้ Balance Sheet Approach ในการทดสอบการจัดการกำไรไม่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดข้อผิดพลาดในการประมาณรายการคงค้าง โดยเฉพาะในกรณีที่ตัวแปรที่ใช้ในการจัดการกำไรบ่งชี้

ถึงการจัดการกำไรมีความสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของการควบรวมกิจการ ซ้ำกิจการ และการเกิด ส่วนงานที่ไม่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผลที่ได้ถูกเบี่ยงเบนจากความเป็นจริง นอกจากนี้ พบว่าความผิดพลาดในการประมาณรายการคงค้างด้วยวิธี Balance Sheet Approach ทำให้ ผลการวิเคราะห์ความถดถอยที่ใช้ในการคำนวณรายการคงค้างจากการดำเนินงานและรายการ คงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารไม่ถูกต้อง และพบว่ากรณีที่ไม่เกิดเหตุการณ์การควบรวม กิจการ การซื้อกิจการ การเกิดส่วนงานที่ไม่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และการแปลงค่าเป็น เงินตราต่างประเทศ ผลของความผิดพลาดในการประมาณรายการคงค้างด้วยวิธี Balance Sheet Approach ลดลง

การทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่าการคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดเพื่อใช้ในการ การคำนวณรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารนั้น มี 2 แนวคิด คือการคำนวณ รายการคงค้างทั้งหมดโดยใช้แนวคิด Balance Sheet Approach และ Cash Flow Based Approach ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงใช้การคำนวณรายการคงค้างทั้งหมดจากทั้ง 2 แนวคิดเพื่อใช้ ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร

ตาราง 2.1 สรุปวรรณกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี

ผู้วิจัย (ประเด็นที่ศึกษา)	ผลการวิจัย
<p>Schelleman and Knechel (2005) (ศึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกำไรของบริษัทที่มีผลกระทบต่อข้อกำหนดราคา และการให้บริการงานสอบบัญชี)</p>	<p>การจัดการกำไรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีและความพยายามในการตรวจสอบหรือสามารถกล่าวได้ว่าการจัดการกำไรทำให้ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีเพิ่มขึ้นอย่างมีสาระสำคัญเช่นเดียวกับความพยายามในการตรวจสอบบัญชี</p>
<p>Bedard and Johnstone (2004) (ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงจากการจัดการกำไรและความเสี่ยงจากการกำกับดูแลกิจการของผู้สอบบัญชี และการตัดสินใจในการวางแผนงานรวมทั้งการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีสำหรับความเสี่ยงดังกล่าว)</p>	<p>ผู้สอบบัญชีวางแผนงานสอบเพื่อเพิ่มความพยายามในการตรวจสอบและเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีสำหรับลูกค้าที่มีความเสี่ยงจากการจัดการกำไร และพบความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างตัวแปรดังกล่าว นอกจากนี้ความพยายามและอัตราค่าธรรมเนียมดังกล่าวจะสูงขึ้นในกรณีที่ลูกค้ามีความเสี่ยงจากการกำกับดูแลกิจการเพิ่มขึ้น จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สอบบัญชีเป็นผู้ที่เข้าใจสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเชิงรุกและความไม่เพียงพอของการกำกับดูแลกิจการ</p>
<p>Gul, Chen and Tsui (2003) (ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร ส่วนการถือหุ้นของ ผู้บริหาร ค่าตอบแทนผู้บริหาร และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี)</p>	<p>มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีโดยเฉพาะรายการคงค้างที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของกำไร กรณีที่มีสัดส่วนการถือหุ้นสูง(ต่ำ) มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีลดลง(เพิ่มขึ้น) และค่าตอบแทนผู้บริหารที่สูงนั้นทำให้ผู้บริหารพยายามที่จะปรับปรุงรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจเพื่อเพิ่มค่าตอบแทนดังกล่าว</p>

ตาราง 2.2 สรุปแหล่งที่มาของตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัย	ตัวแปรที่ใช้
ตัวแปรตาม (Dependent Variable)	
Frankel et al.(2002), Gul et al. (2003), Larcker and Richardson (2004) และ Abbott et al. (2006)	ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (Natural log ของค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี)
ตัวแบบสมการวัดรายการคงค้างทั้งหมด	
Healy (1985), Jones (1991) และ Dechow et al. (1995)	รายการคงค้างทั้งหมด $TA_t = \Delta CA_t - \Delta CL_t - \Delta Cash_t + \Delta STD_t - DEP_t$
Hribar and Collins (2002)	รายการคงค้างทั้งหมด $TA_t = NI_t - CFO_t$
ตัวแบบสมการวัดรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร	
Dechow et al. (1995), Guay et al. (1996) และ Gul et al. (2003)	รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร คำนวณโดยใช้ Cross-sectional Modified Jones model $NDA_t = \alpha_1 (1/A_{t-1}) + \beta_1 [(\Delta REV_t - \Delta REC_t) / A_{t-1}] + \beta_2 (PPE_t / A_{t-1})$
ตัวแปรอิสระ : ตัวแปรอธิบาย	
Gul et al. (2003), Abbott et al. (2006)	การจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร
ตัวแปรอิสระ : ตัวแปรควบคุม	
Gul et al.(2003) Francis and Wang (2005) และ Lyon and Maher (2005)	ขนาดของบริษัท (SIZE)
Gul et al.(2003) และ Raghunandan and Rama (2006)	อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (LIQ)
Stein et al. (1994), Bell et al. (2001) และ Johnstone and Bedard (2001)	อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (LEVERAGE)
Gul et al.(2003) และ Abbott et al.(2003)	ผลขาดทุนจากการดำเนินงาน (RECURLOSS)
Mutchler (1985) และ Nogler (1995)	รายงานของผู้สอบบัญชีงวดก่อน (PRIOROPIN)

ผู้วิจัย	ตัวแปรที่ใช้
Gul et al.(2003)	ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (BIG4)
Abbott et al.(2003)	สัดส่วนความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ (ACIND)
Lyon and Maher (2005)	จำนวนบริษัทย่อยที่นำมาทำงานการเงินรวม (SUBS)